“MAKTABGACHA TA'LIM – MAKTAB – OLIY TA'LIM” KONSEPSIYASI: MUAMMO, YECHIMLAR VA ISTIQBOLLAR

XALQARO ILMIY-AMALIY ANJUMANI

MATERIALLARI

2022-yil, 9-aprel

Buxoro – 2022

TRIZ-CHANCE MChJ nashriyoti, 1995 yil.

MAKTABGACHA TA'LIM YOSHIDAGI BOLALARNI MEHNAT TARBIYASIGA O'RGATISH

Nasimova Nasiba Qurbon qizi

BuxDU Maktabgacha ta'lim kafedrasi o'qituvchisi

Ashurova Oliya Akmal qizi

Maktabgacha ta'lim yo'nalishi 2-boschiq talabasi

Annotatsiya: Maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarbiyalanuvchilarida mehnat tarbiyasiga o'rgatish usullari va afzalliklari yoritib berilgan.

Аннотация: В статье описаны методы и преимущества трудового воспитания дошкольников.

[1] Maktabgacha pedagogika darslik / F.R.Qodirova , Sh.Q-Toshpulatova, N.M.Kayumova, M.NA'zamova Toshkent: Tafakkur nashriyoti, 2019. 27-bet

[2] «Pedagogika» fanidan izohli lug'at. -T.: 2010. 534- bet.

Annotation: The article describes the methods and benefits of labor education in preschoolers.

Kalit so'zalar: Mehnat tarbiyasi,usullari,afzalliklari,tarbiyalanuvchilar.

Mustaqillik yillarida maktabgacha ta'lim sohasida ham bir qator o'zgarishlar, yangilanishlar amalga oshirildi. Mazkur bo'g'inda ham an'anaviy ta'limdan farqli tarzda yangi dasturlar, texnologiyalar amal qila boshladi.Bugungi kunda maktabgacha ta'lim jarayonida bolaga insonparvarlik tamoyillari asosida yondashish ustuvor o'rin egallamoqda. Uning asosini bolalarni har tomonlama uyg'un rivojlantirish, ularning o'ziga xosligi, shaxsiy sifatlari va intellektual imkoniyatlarini ro'yobga chiqarish, tarbiyachi bilan tarbiyalanuvchilar orasida sub'ekt-sub'ekt munosabatlarini qaror toptirish ustuvor ahamiyat kasb eta boshladi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarni intellektual rivojlantirish, ularning tasavvurlarini kengaytirishda qulay imkoniyatlar yarata oladigan, bog'cha-maktab kabi yangi tipdagi ta'lim tashkilotlari vujudga keldi. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida oliy ma'lumotli tarbiyachilar safi kengaydi. Insonparvarlik g'oyalariga sadoqat, demokratiya, ijtimoiy adolat hamma yerda barqaror bo'lishiga intilish, inson huquqlari poymol etilishiga yo'l qo'ymaslik, hamma xalqlarning milliy mustaqillik uchun bo'lgan kurashlarini himoya qilish, kishilarni do'stlik, hamkorlik va hamdardlikka chorlash, hamma yerda tinchlik, osoyishtalik qaror topishiga harakat qilish, atrof-muhitni toza saqlash umuminsoniy qadriyatlarning hozirgi kunda katta ahamiyat kasb etayotgan jihatlaridir. Bu qadriyatlar butun insoniyat tomonidan qo'lga kiritilgan fan, texnika, madaniyat, ijtimoiy ishlab chiqarish munosabatlarini rivojlantirish borasidagi yangi jihatlar, demokratiya, qonunchilik, adolatni barqarorlashtirish borasidagi yutuqlardan ham iborat bo'lib, ulardan oqilona foydalanish respublikamizni jahondagi rivojlangan davlatlardan biriga aylantirish ishiga ham xizmat qiladi. Bu borada biror chekinishlarga, milliy mahdudlik va kalondimog'likka yo'l qo'yish nihoyatda katta yo'qotishlarga olib kelishi mumkin. Umuminsoniy qadriyatlar mahalliy sharoit, imkoniyatlar, tarixiy an'analar bilan bog'langandagina kerakli samara beradi.

Yosh avlodga mehnat tarbiyasi berish masalasi hozirgi davrda eng dolzarb mavzu hisoblanadi. Mehnat har bir kishi kamolotida va umuman jamiyat taraqqiyotida muhim ahamiyat kasb etadi. Bog'cha yoshidagi bolalarni jismoniy, aqliy, axloqiy va estetik tomondan tarbiyalashda mehnat tarbiyasi muhim ahami- yatga egadir. Mehnat har bir yosh guruhidagi bolalarning o'ziga xos xususiyatlarini e'tiborga olib tashkil etiladi, unga to'g'ri rahbarlik qilingandagina yetarli natijaga erishish mumkin. Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalar mehnatining o'ziga xos tomonlari ko'pgina olimlar tomonidan olib borilgan ilmiy ishlarda keng o'rganib chiqilgan. Bolalar mehnatining muhim belgisi uning ma'lum maqsadga qaratilganligidir. Kichik maktabgacha ta'lim tashkiloti yoshidagi bolalarning mehnati biror jarayonga oid harakat bo'lib, u faqat kattalarning rahbarligi natijasidagina amalga oshirilishi mumkin.

Kichik guruh tarbiyalanuvchilari mehnatiga misol qilib o'zi o'ynagan o'yinchoqlarni yig'ishtirish,kiyimlarini kiyim jovonlariga ilish,xona gullariga suv quyish kabilarni aytsak bo'ladi. Bola kubiklarni bir joydan ikkinchi joyga, mashinadan - stolga, stoldan - mashinaga ko'chiradi va hokazo. Tarbiyachi boshqa stol ustidagi kubiklarni ko'rsatib, uni mashinada ortib olib borish kerakligini aytadi. Bola kubiklarni mashinasida shkafga tashiy boshlaydi va joyiga tartibli qilib joylab qo'ya boshlaydi.

Katta guruh bolalarida mustaqil maqsad qo'yish qobiliyati moddiy samara beradigan mehnat turlarida muvaffaqiyatli rivojlanadi:gulzorda, ekinzorda ishlash, o'yinchoqlar yasash va boshqalar.

Mehnat tarbiyasining asosiy maqsadi bolalarni har tomonlama rivojlantirish, axloqli qilib tarbiyalash, kelajakdagi mehnat faoliyatiga ruhiy jihatdan tayyorlash, mehnat qilish xohishini singdirib borishdir. Mehnat tarbiyasining vazifalari xilma-xildir, shuning uchun ularni guruhlar bo'yicha quyidagicha turkumlarga ajratiladi (V.I.Loginova):

Birinchi guruh vazifalari bolalarning mustaqil mehnat faoliyatiga pedagogik ta'sir ko'rsatish bilan belgilanadi:

1. Bolalarni maqsad qo'yishga, mehnat malakalari, ko'nikmalari, mehnat madaniyati bo'yicha kerakli materiallar va mehnat qurollarini tanlab olishga o'rgatish.
2. Bolalarda bo'lajak mehnat faoliyatini shakllantirish, mehnat jaryonlarini mehnatda qatnashuvchilar o'rtasida ta... ...hi natijalar... ...shakllantirish.
3. Mehnat fa... ...iy sabab... ...lar va harakatlarga qiziqish uyg'otish orqali ... ..., katta ... ijtimoiy ahmiyatli ekanligini tushinib yetish.

Ikkinchi guruh vaz... ...obiy mu... ...atilgan:

1. Bolalarga kattalarni qanday natijalarga erishish uchun mehnat qilayotganini tushuntirish,
2. Bolalarda mehnat ahliga hurmatni, ularga qoiidan kelganicha yordam berish xohishlarini

foydalanish respublikamizni jahondagi rivojlangan davlatlardan biriga aylantirish ishiga ham xizmat qiladi. Bu borada biror chekinishlarga, milliy mahdudlik va kalondimog‘likka yo‘l qo‘yish nihoyatda katta yo‘qotishlarga olib kelishi mumkin. Umuminsoniy qadriyatlar mahalliy sharoit, imkoniyatlar, tarixiy an’analar bilan bog‘langandagina kerakli samara beradi.

Yosh avlodga mehnat tarbiyasi berish masalasi hozirgi davrda eng dolzarb mavzu hisoblanadi. Mehnat har bir kishi kamolotida va umuman jamiyat taraqqiyotida muhim ahamiyat kasb etadi. Bog‘cha yoshidagi bolalarni jismoniy, aqliy, axloqiy va estetik tomondan tarbiyalashda mehnat tarbiyasi muhim ahami- yatga egadir. Mehnat har bir yosh guruhidagi bolalarning o‘ziga xos xususiyatlarini e’tiborga olib tashkil etiladi, unga to‘g‘ri rahbarlik qilingandagina yetarli natijaga erishish mumkin. Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalar mehnatining o‘ziga xos tomonlari ko‘pgina olimlar tomonidan olib borilgan ilmiy ishlarda keng o‘rganib chiqilgan. Bolalar mehnatining muhim belgisi uning ma’lum maqsadga qaratilganligidir. Kichik maktabgacha ta’lim tashkiloti yoshidagi bolalarning mehnati biror jarayonga oid harakat bo‘lib, u faqat kattalarning rahbarligi natijasidagina amalga oshirilishi mumkin.

Kichik guruh tarbiyalanuvchilari mehnatiga misol qilib o‘zi o‘ynagan o‘yinchoqlarni yig‘ishtirish,kiyimlarini kiyim jovonlariga ilish,xona gullariga suv quyish kabilarni aytsak bo‘ladi. Bola kubiklarni bir joydan ikkinchi joyga, mashinadan - stolga, stoldan - mashinaga ko‘chiradi va hokazo. Tarbiyachi boshqa stol ustidagi kubiklarni ko‘rsatib, uni mashinada ortib olib borish kerakligini aytadi. Bola kubiklarni mashinasida shkafga tashiy boshlaydi va joyiga tartibli qilib joylab qo‘ya boshlaydi.

Katta guruh bolalarida mustaqil maqsad qo‘yish qobiliyati moddiy samara beradigan mehnat turlarida muvaffaqiyatli rivojlanadi:gulzorda, ekinzorda ishlash, o‘yinchoqlar yasash va boshqalar.

Mehnat tarbiyasining asosiy maqsadi bolalarni har tomonlama rivojlantirish, axloqli qilib tarbiyalash, kelajakdagi mehnat faoliyatiga ruhiy jihatdan tayyorlash, mehnat qilish xohishini singdirib borishdir. Mehnat tarbiyasining vazifalari xilma-xildir, shuning uchun ularni guruhlar bo‘yicha quyidagicha turkumlarga ajratiladi (V.I.Loginova):

Birinchi guruh vazifalari bolalarning mustaqil mehnat faoliyatiga pedagogik ta’sir ko‘rsatish bilan belgilanadi:

1. Bolalarni maqsad qo‘yishga, mehnat malakalari, ko‘nikmalari, mehnat madaniyati bo‘yicha kerakli materiallar va mehnat qurollarini tanlab olishga o‘rgatish.
2. Bolalarda bo‘lajak mehnat faoliyatini shakllantirish, mehnat jaryonlarini mehnatda qatnashuvchilar o‘rtasida taqsimlash, mehnatda yaxshi natijalarga erishish malakalarini shakllantirish.
3. Mehnat faoliyatining dastlabki ijtimoiy sabablarini shakllantirish, buyumlar va harakatlarga qiziqish uyg‘otish orqali mehnat natijalariga erishish, katta guruhlarda esa mehnatning ijtimoiy ahmiyatli ekanligini tushinib yetish.

Ikkinchi guruh vazifalari kattalar mehnatiga ijobiy munosabatni tarbiyalashga qaratilgan:

1. Bolalarga kattalarni qanday natijalarga erishish uchun mehnat qilayotganini tushuntirish,
2. Bolalarda mehnat ahliga hurmatni, ularga qoiidan kelganicha yordam berish xohishlarini tarbiyalash.
3. Kattalarning mehnat natijalarini asrab-avaylashga o‘rgatish.

Uchinchi guruh vazifalari mehnat faoliyatida bola shaxsini shakllantirishga qaratilgan: Bolalarda mehnatsevarlik, har qanday mehnatda qatnashish, boshlagan ishini oxiriga yetkazish uchun bor kuchini ayamaslik, o‘z shaxsiy mehnatiga nisbatan to‘g‘ri munosabatni tarbiyalash.

- Javobgarlik, mustaqillik, maqsadga qaratilganlilik, qat’iylik, tashabbuskorlik va faollik, sabr-matonatlilik, chidamlilik kabi bola shaxsining axloqiy sifatlarini tarbiyalash.
- Madaniy xulq va o‘z tengdoshlariga nisbatan ijobiy munosabatni tarbiyalash, o‘zaro kelishgan holda birga ishlay olish, jamoa ishida natijaga erishguncha o‘z mehnati bilan qatnashish, o‘zi va o‘rtoqlarining mehnatini xolisona baholash, yordam berish va hokazo...

Bolalarda mehnat tarbiyasini o‘rgatish avvalo oiladan boshlanadi. Oilasida bobo-buvisi bor bolalar urf-odatlar,qadriyatlar va mehnat tarbiyasi haqida ko‘proq tushunchaga ega bo‘ladi. Oilada ota-onalar bolaning tarbiyasiga juda kata e’tibor qaratadilar. Shu bilan birga maktabgacha ta’lim tashkilotlarida ham bu davom etadi. Mehnat tarbiyasining vazifalarini o‘rganar ekanmiz biz albatta bolalarga mehnat qilish va boshqalar mehnatini hurmat qilish, sabr-matonatlilik, chidamlilik, kattalarning mehnatini asrab-avaylash, o‘rtoqlariga yordam berish va xolisona baholash kabi xususiyatlarini ko‘rishimiz mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. S.X.Jalilova, S.M. Aripova "Maktabgacha yoshdagi bolalar psixolgiyasi" 2013- yil
2. D.Popova "Eng yaxshi o‘yinlarbola rivojlanishi va maktabga tayyorlash uchun" Sant- Peterburg 2013-yil
3. Мирзаева, Дилфуза Шавкатовна, Насиба Курбон Қизи Насимова, and Наргиза Супхоновна Ҳакимова. "Арт-педагогика для дошкольников." Scientific progress 2.7 (2021): 1201-1205.
    1. www.Ziyonet.uz
    2. www.Arxiv.uz
    3. www.Hozir.org

MTTDA BOLALARNI MAKTAB TA’LIMIGA TAYYORLASHDA KOMPETENSIYAVIY YONDASHUVLAR

[illegible] va Nozima Axadovna

BuxD [illegible] 2MTS-18 guruh talabasi

Annotatsiya. [illegible] *acha t* [illegible] *radorligiga erishishga kompentensiyaviy yon* [illegible] *bir yosh* [illegible] *ar bilan boyitib borish, bolalarning kundalik faoliyatini mazmunli va qiziqarli tashkil etish, ularning bo‘sh vaqtlaridan unumli foydalanish, qobiliyatlarini aniqlash va shunga qarab jarayonga ijodiy yondashish, o‘tkaziladigan*